

Emlékezés Angyal Pálra (1873-1949), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Pál Angyal (1873-1949), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Angyal Pál jogász, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. A XX. század első felének egyik legkiválóbb büntetőjogásza, 1873. július 12-én született Pécsen. Édesanyja Grabarics Tekla, édesapja dr. Angyal Pál, aki szolgabíróként kezdte pályafutását, és kúriai bírói ranggal vonult nyugállományba.

Angyal Pálnak több tucat monográfiája, félezer tanulmánya átfogta a kriminológia a büntetőjog és a büntető eljárásjog szinte valamennyi részterületét. Felesége Késmárky Irén, négy gyermekük született.

Angyal középiskoláit Pécsen, a római katolikus főgimnáziumban végezte, 1891-1894 között a pécsi püspöki joglyceum hallgatója volt. A jogi és államtudományi doktori fokozatot a budapesti egyetemen szerezte meg. 1895-től pedig a Baranya vármegye tiszti ügyészségénél volt joggyakornok.

Angyal Pál 1898- 1912-ig a pécsi joglyceum tanára, 1900-tól magántanár. 1909-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd 1930-ban rendes tagjává választotta. 1912 szeptembertől 1944. augusztus 31-ig a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karán tanít. Az 1920/21-es és az 1921/22-es tanévben dékán, az 1933/34 tanévben az egyetem rektora. 1944. szeptember elsején professzorként vonult nyugállományba. Negyvenhat éven át oktatott, saját feljegyzései szerint összes megtartott előadásai száma 11 ezren felül volt, hallgatói száma pedig megközelítette a hatvanezret. Budapesten, 1949. január 18-án hunyt el.

Angyal Pál 1902-től büntetőjogi törvényjavaslatokat készített elő, véleményezte a törvénytervezeteket, rendeleteket. Részt vett az 1913. évi XXI. törvénycikk (A közveszélyes munkakerülőkről) kidolgozásában. 1916-ban az igazságügy-miniszter megbízásából dr. Degré Miklóssal és dr. Finkey Ferencsel elkészítették a büntető törvénykönyv tervezetét. Mint büntetőjogász, a Mint büntetőjogász, a klasszikus büntetőjogi iskola híve volt, de sok szempontból túllépett azon. Az ún. közvetítő iskola képviselőjeként is tekinthetünk rá Finkey Ferencsel és Balogh Jenővel együtt; közreműködésükkel született meg hazánkban a fiatalok büntetőjoga. Az általuk kidolgozott 1908. évi XXXVI. tc. tekinthető az első

olyan speciális jogszabálynak, amely a megtorlás és szabadságvesztés helyett lehetővé tette a megmentés és javító-nevelés intézkedéseinek alkalmazását. Emellett a megelőzésnek is fontos szerepet tulajdonítottak. Angyal Pál 1908-ban Pécsen, majd országosan is megszervezte az ún. patronázsügyet, kezdeményezte a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének megalakulását. A patronázs-egyletek feladata a fogházlátogatáson túl a fogvatartottak családjának erkölcsi és anyagi támogatása, munkaalkalmak és munkaeszközök biztosítása is volt.

1909-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1930-ban rendes tagja lett. 1916-tól a Szent István Akadémia rendes tagja, 1944-ben alelnöke, majd Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás halálát követően a Szent István Akadémia elnöki (társelnöki) tisztségét töltötte be. 1920-tól a Magyar Jogászegylet büntetőjogi szakosztályának elnöke, 1939 és 1944 között a Magyar Jogászegylet elnöke.

Angyal Pál által írt büntetőjogi tankönyveket évtizedekig használták. Az 1937-ben Isaák Gyulával kiadott büntető törvénykönyv magyarázatos kiadásai a gyakorlatban nélkülözhetetlenek voltak.

Angyal szerkesztője volt többféle kiadványnak: 1908–1911 között a Pécs-Baranyai Múzeum Egyesület Értesítőjének, 1913–1919 között a Bűnügyi Szemlének, 1913–1915 között a Büntetőjog Tárának, 1916 és 1944 között az Angyal-szeminárium kiadványainak, 1920 és 1923 közt az Ecclesianak, 1920 és 1944 között a Magyar Jogi Szemlének és a Magyar Jogi Szemle Könyvtárának. Munkatársa volt a Révai Nagy Lexikon 11–21. kötetének, a Napkelet Lexikonnak, a Gutenberg Lexikonnak, a Katolikus Lexikonnak és az Új Idők Lexikonának.

Angyal Pál számos hazai és nemzetközi kitüntetésben részesült: 1911-ben királyi, 1917-ben – kodifikációs munkája jutalmául – udvari tanácsosi címmel tüntették ki. 1934 novemberében XI. Pius pápától a Nagy Szent Gergely pápa lovagrendjének parancsnoka kitüntetést vehette át. Ugyanebben az évben a kormányzó a Magyar Érdemrend középkeresztjével tüntette ki. 1941-ben „a magyar tudomány terén szerzett kiváló érdemeinek elismeréséül” Corvinkoszorút kapott. 1944-ben a Finn Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választották.

Angyal Pál tehát nemcsak az utókor, de a kortársak megbecsülését is kivívta. Tiszteletére 1933-ban 30 magyar jogi író Angyal-Emlékkönyvet adott ki. 1938-ban professzori működésének 40. évfordulójára munkatársai megszerkesztették az Angyal Pál breviárium című kötetet, azért, hogy a szaktudomány körén kívül is megismertessék Angyal Pál gondolatait.

1943. február 5-én a kormányzó kinevezte a felsőház élethossziglani tagjává. Beválasztották az Igazságügyi, a Közjogi, az Igazoló, és a Mentelmi bizottságba, és tagja lett az Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróságnak is. A nyilas hatalomátvételt követően nyugállományba helyezését kérte, és 1944. szeptember 1-jével nyugállományba is vonult; ezt követően leginkább a Szent István Akadémia keretében volt aktív. Bár a világháborút követően igazolták és 1947-ben kinevezték a Szerzői Szakértői Bizottságba, azonban a kialakuló új rezsim szemében gyanús maradt, így 1949 januárjában bekövetkezett haláláról a korabeli lapok csak rövid hírben emlékeztek meg.

Angyal Pál 1944-ben kiadott Emlékeimből című emlékiratában megtalálható saját gondolataival zárnam az emlékezést: „Az emlékezés a lélek szükséglete, az egyén, társadalom és állam éltető ereje. Amint ideálok nélkül nincs az életnek értelme, éppúgy emlékek hiányában elveszti az élet hangulatát, értékét és azt a folytonosságát, mely erőt kölcsönöz a küzdőnek, reményt ébreszt a csüggedőben és lendülettel tölti el az élni akarót.”

Angyal Pál főbb munkái

A munkamegosztás. (Bp., 1898); A személyes bűnpártolás. (Bp., 1900); A személyes tulajdonságok és körülmények tana. (Bp., 1902); A biztosíték mellett való szabadlábra helyezés. (Bp., 1903); A véletlenség és a kísérlet. (Bp., 1903); A tömeg büntettei. (Bp., 1905); Büntetőjog és büntető eljárás. (Bp., 1905); A letartóztatottak családtagjainak támogatása. (Bp., 1907); Vélemény a büntetőnovella tervezetéről. (Bp., 1907); A titok védelme anyagi és alaki büntetőjogunkban. (Bp., 1908); A magyar büntetőjog tankönyve. I–II. (Bp., 1909–1915 8. kiad. 1943); Fiatalkorúak és büntetőnovella. (Pécs, 1911. 2. bőv. kiad. Bp., 1912); A fiatalkorúakra vonatkozó büntető jogszabályok magyarázata. I–II. Többekkel. I–II. (Bp., 1911–1912); Büntetőjogunk átalakulása. (Bp., 1913); A hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények. (Pécs, 19152. kiad. 1916); A magyar büntetőeljárás jog tankönyve. I–II. (Bp., 1915–1917); A háború hatása büntetőjogunkra. (Bp., 1916); A visszaható erő az anyagi büntetőjogban. (Bp., 1916); Anyagi és alaki büntetőjog. I–II. Degré Miklóssal. (Pécs, 1917); A szociológia vázlat. (Pécs, 19222. kiad. Szociológia címen. 1924); A jogbölcselet alaptételei. (Pécs, 1926); A magyar büntetőjog kézikönyve. I–XXI. (Bp., 1927–1944); Tanulmányok és beszédek a szociológia és a büntetőjog köréből. 1922–1927. (Bp., 1927); Értekezések a filozófiai és társadalmi tudományok köréből. 3. köt. 12. (Bp., 1931); A közvélemény-büntetés. (Bp., 1933); Az egyetemi büntető jurisdictio. (Bp., 1933); A magyar

anyagi büntetőjog hatályos jogszabályai. Rácz Györggyel. (Bp., 1934); A magyar bünvádi perrendtartás szabályai. (Bp., 1934); A büntetés kiszabása bírói gyakorlatunkban. Rácz Györggyel. (Bp., 1934); Büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről. Isaák Gyulával. (Bp., 1937) Fajvédelem és büntetőjog. (Bp., 1938); A dolog fogalma a büntetőjogban. (Bp., 1939); Az új dán sajtótörvény. (Bp., 1940); A lengyel büntetőtörvénykönyv. (Bp., 1940); I. Endre és Szent László büntetőtörvényei. (Bp., 1941); A magyar anyagi büntetőjog hatályos jogszabályai. (Bp., 1941); A joghézag problematikája a büntetőjogban. (Bp., 1942); A magyar bünvádi perrendtartás hatályos jogszabályai. (Bp., 1942); A magyar bünvádi eljárásjog. (Bp., 1942); A veszélyes hírkeltés. (Bp., 1942); A hadviselés elleni büntettek. (Bp., 1943); A XVI–XVII. századi erdélyi büntetőjog vázlata. Degré Lajossal. (Bp., 1943)

Felhasznált irodalom:

Katolikus Lexikon. Szerk.: Bangha Béla. Budapest: Magyar Kultúra, 1929.; Degré Miklós: Angyal Pál breviárium. Professzori működésének 40-ik évfordulója alkalmából. = Jogállam, 1938. XXXVII. évf. 9–10. szám, 380–381. p.; Angyal Pál: Emlékeimből - 1. rész, MJ, 2023/1. 61-68. o.; <https://konyvtar.parlament.hu/angyal-pal> (Letöltés: 2024.07.24.); A Magyar Tudományos Akadémia tagjai (1825–2002). I. kötet, Budapest: MTA Társadalomkutató Központ, 2003. 48–49. p.; Angyal Pál: Emlékeimből, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010.;

https://mnl.gov.hu/mnl/baml/hirek/75_eve_hunyt_el_angyal_pal_buntetojogasz_egyetemi_tanar (Letöltés: 2024.07.25.); Büntetőjogi tanulmányok A. P. születése 60. és jogtanári működése 35. évfordulójának emlékére. Szerk. Heller Erik, Moór Gyula, Rácz György. Munkássága bibliográfiájával. (Bp., 1933). Hamza Gábor: Móra Mihály, a iurisconsultus universalis (1908–1967), Jogtudományi Közlöny, LXVIII. évf. 5. sz. 260-262.

Prieger Adrienn Dóra

egyetemi adjunktus

Magánjogi Tudományok Intézete, Európai Jogi és Nemzetközi Magánjogi Tanszék

Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

e-mail: prieger.adrienn@kre.hu